

El conjunt dels Dolors de Santa Maria, obra del pintor Antoni Viladomat, és el conjunt més important del patrimoni cultural mataroní.

Com afirma Rafael Soler i Fonrodona en l'article que segueix, no es coneix cap document sobre el projecte, construcció i decoració de la capella.

Per això, l'esment que l'any 1770 fa el baró de Maldà sobre l'autoria d'Antoni Viladomat és important.

EL BARÓ DE MALDÀ I LA CAPELLA DELS DOLORS DE SANTA MARIA DE MATARÓ

Rafael d'Amat i de Cortada Sentjust va néixer a Barcelona el 10 de juliol de 1748. Pertanyia a la petita noblesa borbònica, i portava el títol de baró de Maldà per haver-lo heretat de la branca materna.

Rafael d'Amat es va educar amb els jesuïtes del Seminari de Nobles del col·legi de Cordelles, fortament castellanitzat. Dominava el castellà i el llatí i tenia coneixements de francès i d'italià. Però la major part de la seva obra està escrita en llengua catalana, ja que tenia una certa aversió pel castellà, al qual anomenava «la llengua del catastro», potser pels impostos que s'havien implantat després del Decret de Nova Planta. El baró posseïa bons coneixements musicals i tocava la viola, el clave i el forte-piano, i s'atrevia també amb l'orgue.

Era un home d'una gran religiositat; fins i tot, quan era de viatge, oïa missa cada dia i, quan viatjava amb algun clergue, resaven junts en llatí la Litúrgia de les Hores... Era membre de la venerable Congregació de la Mare de Déu dels Dolors, establerta al convent dels pares Servents de Maria, o servites, del Bon Succés a Barcelona. A l'església pròpia d'aquest convent, hi havia la capella dels Dolors, dins la qual un altar lateral era

dedicat a l'arcàngel sant Rafael, venerat com a patró del baró i de la casa Cortada. En aquest altar, el dia de la festa patronal i després dels cultes a l'arcàngel, els músics de la catedral cantaven la Corona Dolorosa. El dia 2 d'abril de 1784, divendres de Passió i festa de Maria Santíssima dels Dolors, es cantà en el saló gran de la casa Cortada, a càrrec dels músics esmentats, l'*Stabat Mater* de Haydn, en acció de gràcies per haver-se alliberat els seus tres fillets de la verola. En els seus escrits, sempre que el baró descriu una imatge de la Mare de Déu dels Dolors, ens indica que li feia una pregària.

El baró és famós pel seu extens dietari, que ell mateix va anomenar *Calaix de Sastre*. Està format per milers de pàgines manuscrites, relligades en setanta-un volums, en les quals descriu, en un català col·loquial i pintoresc, tota mena d'esdeveniments locals, costums, personatges, funcions religioses, etc., així com també les seves excursions per Catalunya.

Una selecció del *Calaix de Sastre*, a cura del senyor Ramon Boixareu, s'està publicant per l'editorial Curial, en la col·lecció Torres Amat, fundada pel doctor mataroní Antoni Comas i Pujol.

*Calaix de Sastre en
que se explicarà tot
quant va succehínt en
Barcelona, y Vehinát.
desde mitg any de 1769.
A las que seguirán las
dels demés anys esdeveni:
dors, per divertiment del
Autor, y sos Oyents. adreças
en el dit Calaix de Sastre
las mes mínimas Frisleras.*

Facsimil de la primera pàgina del *Calaix de sastre*.

Els textos han estat extrets de la còpia manuscrita existent a l'Institut Municipal d'Història de Barcelona. També l'editorial Barcino publica, a cura de Margarida Arizeta, les *Miscel·lànies*, que són petites monografies de gran interès sobre viles, ciutats, viatges i festes majors de Catalunya, extretes dels manuscrits conservats pels hereus de l'autor.

De Mataró, en parla extensament. En el material publicat, hi ha ressenyades dinou visites del baró a Mataró entre els anys 1770 i 1806; tractant-se d'una selecció, es pot ben pensar que el baró hauria estat a Mataró en altres ocasions.

Seria molt interessant de comentar tot el que diu de Mataró, però ara ens limitarem a parlar de les seves visites a la capella dels Dolors de Santa Maria. La qualificava sempre amb adjectius elogiosos, bella, devota, magnífica, sumptuosa... Si trobava la capella tancada, feia una pregària des de la reixa.

La primera visita ressenyada és de l'any 1770, i adjudica la decoració de la capella al famós pintor Antoni Viladomat i Manalt (1672-1755). Aquest és el primer document escrit que coneixem sobre l'autoria de les pintures de la capella, ja que la notícia que en dona Antonio Ponz

data de l'any 1788.¹ En el relat de 1780, el baró torna a adjudicar les pintures de la capella a les «delicades mans de Viladomat, així se'm digué». Les persones que l'informaren podien haver vist les obres de la capella, ja que feia poc més de trenta anys del seu acabament.

Presentem a continuació la descripció que fa de la capella dels Dolors en la *Miscel·lània* de 1790.

«La capella de Maria Santíssima dels Dolors, que se troba al costat del portal lateral de la iglésia y al davant casi de la sagristia, és magnífica y devota, per los quadros i pinturas que la adornan, de la sagrada pasió de Christo, treballats per lo quòndam famós pintor Viladomà, los que quèdan col·locats entremitg de las pilastras de la capella, ab los marchs dorats, y banchs sota ab sos respaldos pintats de colors y jaspeats, sent també pintada tota la capella, que és molt quieta y devota, dorada que és la tribuna frente de l'altar de la Santíssima Verge, corresponent en lo primor son camarín. Al mitg de la capella penja una prou groseta llàntia de plata, primorosa en sa hechura.»²

Veiem que li crida l'atenció la llàntia de plata col·locada l'any 1730, descrita als *Fulls/82*, abril 2005, del Museu Arxiu de Santa Maria.

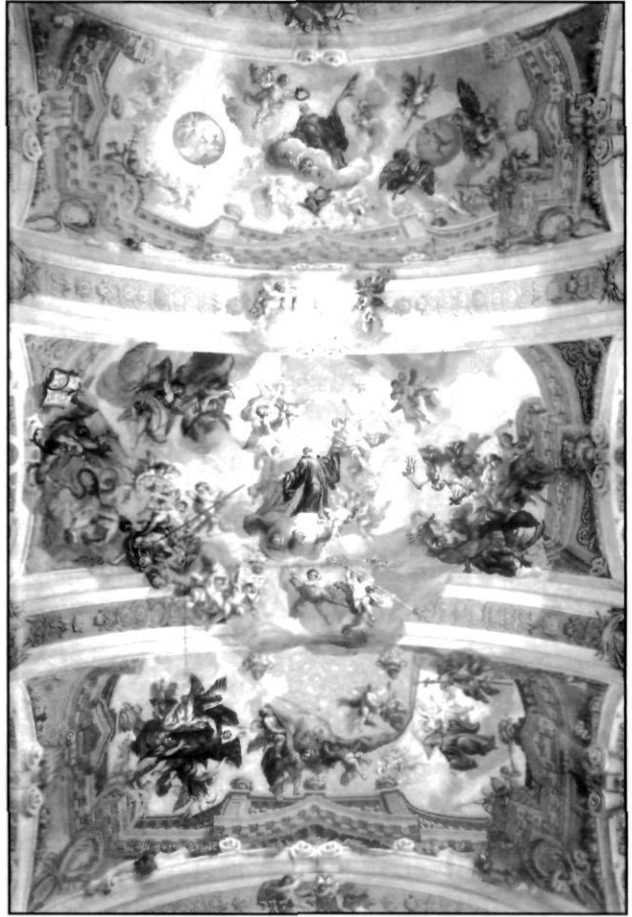
L'esment de Viladomat com autor de la decoració de la capella que fa Maldà en les *Miscel·lànies* dels anys 1770, 1780 i 1790, s'ha

Capella dels Dolors.
Basilica de Santa Maria de Mataró.

Volta de la capella dels Dolors de Santa Maria de Mataró.

Volta de l'església del monestir de Melk (Àustria).

de considerar excepcional, ja que el baró rarament cita l'autor de les obres que descriu.

Després de 1806 no trobem recollida cap més estada a Mataró. L'any 1808, amb motiu de la guerra del Francès, el baró s'exilià de Barcelona i féu breus estades a diverses localitats de l'interior de Catalunya, fins que fixà la seva residència a Berga. Des d'aquella ciutat s'interessava pel que passava a Mataró, i va descriure en el seu dietari l'entrada dels francesos i el bombardeig de l'esquadra anglesa a la nostra ciutat, segons informacions que havia rebut per correu i també en la visita que li feren el senyor Vicenç de Sisternes i el reverend doctor Tomàs Espà, amb els quals recordà els moments feliços que havia passat a Mataró en les festes de les Santes. No va tornar a la seva casa de Barcelona fins a l'any 1814. El 1816 fou elegit membre de la Real Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona. Va morir l'any 1819.

No es coneix cap document sobre el projecte, construcció i decoració de la capella dels Dolors de Santa Maria de Mataró que tant admirava el

baró de Maldà. Una petita nota en el «Llibre de Funerària i cantars» de Santa Maria, ens cita la inauguració de la capella l'any 1708. Una inscripció en el retrat del doctor Salvador Portell, atribuït a Viladomat i perdut en els fets de 1936-1939, el presentava com la persona que va iniciar i acabar la construcció de la capella. El doctor Portell morí l'any 1727. Posteriorment, l'any 1733, es comprà una porció de terreny de la casa Seguí, cosa que possibilità la reforma de la façana de la capella i la construcció del cor amb la seva escala.

Mentre en altres llocs es feien retaules d'un barroc exuberant, com el grandios de l'església del Sant Esperit i de Sant Pere de Terrassa (1729) i encara, a finals del segle XVIII, es construïa la capella de Santa Maria dels Colls a Sant Llorenç de Morunys, considerat el cant del cigne d'aquest estil, a Mataró, Viladomat decorava la capella dels Dolors en un nou estil barroc, més contingut, que podríem anomenar italo-austríac. No en va, el nostre pintor va rebre la influència dels artistes àulics que vingueren a Barcelona quan l'arxiduc Carles d'Àustria, pretendent a la Corona d'Espanya, hi establí la seva cort.

Els biògrafs de Viladomat ens el presenten treballant amb Ferdinando Galli Bibiena en la decoració de les voltes de l'església de Sant Miquel de Barcelona, enderrocada sense deixar cap testimoni gràfic quan s'obrí la plaça de Sant Jaume.

Viladomat devia aprendre de Galli, que havia fet els decorats de les òperes que es representaven aquests anys a Barcelona, la perspectiva i el *trompe à l'oeil* que utilitzà en les llunetes de la capella dels Dolors.

Trobem també un membre de la família Galli Bibiena, Giuseppe, entre els projectistes que treballaren en la decoració del gran monestir del Melk, a Àustria, una obra extraordinària d'aquest nou estil barroc. Publiquem les pintures d'unes voltes de l'església d'aquell monestir, obra del pintor Rottmayr i que ens recorden molt les que en aquells mateixos anys es feien a la capella del Dolors de Mataró.

El conjunt pictòric dels Dolors de Mataró, cinquanta teles a l'oli i pintures a les parets i voltes, tot i ser una obra unitària de Viladomat, és evident que va necessitar l'ajut d'altres pintors del seu taller, cosa que no en treu l'autoria al gran pintor barceloní.

I així, mentre la majoria de les obres de Viladomat que s'han conservat es troben actualment fora del lloc a què foren destinades originalment, la capella dels Dolors de Mataró té el mèrit de poder-se admirar en la forma que la deixà el pintor, i dedicada a les mateixes finalitats de la seva creació.

La contemplació de tanta bellesa no solament ens causa un plaer estètic, sinó que també fa que ens sentim immersos en un ambient religiós que el culte sacerdot mataroní doctor Fèlix Castellà anomenava l'ànima de la capella dels Dolors.

Rafael Soler i Fonrodona

NOTES

1.- ANTONIO PONZ, *Viage de España, o Cartas en que se da noticia de las cosas mas apreciables y dignas de saberse, que hay en ella*, tomo 14.

2.- RAFAEL D'AMAT I DE CORTADA, baró de Maldà, *Miscel·lània de viatges i festes majors*, vol. I. Editorial Barcino (Barcelona 1994), 103.